

«Akerselva – langs tjue fossefall fra Maridalen til Bjørvika»

Sigurd Senje
Tiden Norsk Forlag 1977

ANMELDT AV GUNNAR HERNÆS

Bemerkningen om at «elva er blitt en heslig rynke i byens ansikt, mens den burde vært et smilebånd» falt en gang i 1917. Da bidro industrien med mange slags vann i ulike kulører, og det kildeklare løp som begynte ved enden av Maridalsvannet ble langsomt og ustanselig forurenset og til den kloakken som faktisk har vært mer ugjennomsiktig enn den er i dag. Men det er et godt stykke fram til den dagen vi kan stå med fiskestenger på bruene og håpe på napp fra ørret og laks.

Forfatteren oppholder seg ved nettopp denne forurensnings-perioden og gir et utmerket bilde av den fantastiske industrielle utviklingen langs Akerselva. Den gjorde elva – noe som de fleste skolebarn i vårt land nå vet – til landets viktigste elv. Tusener var de arbeidere av begge kjønn som hadde sitt utkomme fra bedrifter her. Men la oss først oppholde oss ved det øverste løpet, der naturen fremdeles dominerer med gress, trær og klart elvevann. Hvor mange vet egentlig hvilke storartede utfluktssteder vi har på breddene i dette området – med elvas rolige og innbydende slyngninger? De som bor i nærheten i småhus og blokker, vet selvfølgelig om dette paradiset og bruker det, vel vitende om at dette elvevannet er renere og mer tillokkende enn enkelte overbefolkede steder langs fjorden.

Men så begynner miséren. I rad og rekke skyter bedriftene i været, fra de gamle sagbrukene til moderne veveri-bedrifter, Spigerverket, Seilduken og det store verkstedet ved Myra og mange flere. Elva med de mange fossefallene blir til en seigt-flytende strøm og elvebreddene heslige avfallsplasser.

«Utviklingen i industrien gikk sin ubønnhørlige gang. Det som en gang var Kjelsås Bruk måtte i våre dager dele skjebne med andre som havnet i kategorien «nedlagt

fabrikk». Og så satte forfallet inn ute og inne. Men i dette området har det skjedd uvanlige ting med naturen og husene. Den som gikk der før 1970, så ikke stort annet enn skrot og forfall. Fabrikkbygninger med utette tak og knuste vinduer. Villnis og bilvrak langs elvekanten. Rustne jernskjelett, oljefat, kasserte møbler, rusk og rask uten grense i elva, synketømmer og sagflis. Et industrianlegg dømt til død og glemsel, ved en elv brukt til søppelfylling.

Nå er elva og anlegget her oppe blitt et sted man viser fram til folk, ikke uten stolthet. Bygninger uten bevaringsverdi er revet og tomter ryddet, avfall kjørt bort eller brent. Brukbare bygninger er satt istand, først og fremst til verksteder for brukskunstnere.»

La oss avslutte dette sitatet med å understreke at forfatteren ingenlunde er opp-tatt bare av gårdsdagens elveportrett. Han følger opp og lar seg også undertiden irritere av byråkratiske og ikke minst *teknokratiske* avgjørelser som berører et estetisk helhetsbilde av hovedstadens elveområder. Dette helhetsbilde kan man i alt vesentlig slutte seg til, forfatteren bygger på et avbalansert syn. Det er fornuftig manns tale – i tråd med den politikk som går ut på å *bevare* og som får alminnelig støtte i opinionen.

Akerselvas historie er også hovedstadens. Næringslivet og dets konjunkturer har satt og setter den dag i dag preg på livet langs dette utskjelte og til tider avholdte (les: elskede) elveløp. I skillingsvise-perioden og i den senere mer avanserte lyrikk er den blitt symbol på så mangt. Sigurd *Senje* velger med skjønnsom hånd sitater fra viser og poesi som er blitt stående for ettertiden og som må sies å være representative. En av de dristigste sammenligninger er *Donau*, som sangens forfatter øyensynlig tror er blå. Sammenlikningen holder formodentlig – hvis man oppfatter den som ironi.

Oskar *Braaten*, prosaforfatteren og dramatikerens har fått sin rettmessige plass i denne boka. Bedre enn noen annen har han skildret de mennesker som tjente sitt brød ved elvas véveri-fabrikker. I lyst og nød drar en myldrende menneskeskare forbi – slitte, sultne og forvåkede. Et forbruk av menneskelig arbeidskraft som var enormt og som virker fremmed på dagens lønnstakere. Senje legger brikkene på plass med saklige opplysninger om fabrikker, årstall og navn. I det hele tatt får leseren komplettert sine kunnskaper. Ikke minst gjelder det opplysningene om de forfattere som har skrevet om elva og som hadde store planer om beskrivelse av landets viktigste elv. Gjennom tidene har mange forsøkt seg både som fotografer og prosaforfattere med vekslende hell. Senjes bok er velskrevet og gir leseren følelsen av å ha vært med på en hyggelig og lærerik tur. Det bidrar også bilde-materialet med. Det er utsøkt og veksler fint mellom fotos i farger, svart-hvitt og

Harald Sohlbergs maleri «Akerselven» fra 1933 slik det er gjengitt i Senjes bok.

tegninger. Gjengivelsen av kunstmalerers produkter fra elvas liv er glimrende. Det er riktignok bare tre malere, men til gjengjeld er de utsøkte: Th. *Holmboe* som har malt et oversiktsbilde over de mest typiske industristrøk og Oslodalen, Edv. *Munch* som valgte Nedre Foss og Harald *Sohlberg* som har forevignet elvas nedre løp med utsikt mot Hausmanns bru.

Sohlbergs motiv er kanskje det viktigste, historisk sett. Teknokratene, som forfatteren har liten sympati for, har tildekket Akerselvas utløp og kamouflert det med en fremmedgjørende trafikk-maskin. Senje er redd for at denne tildekkingen kan komme til å fortsette. Vi deler hans syn på denne utrolige utviklingen, og vi spør med forfatteren: er det nødvendig å fjerne ethvert spor av elva i denne siste fasen? Er det ikke mulig å skissere et alternativ?